

Landskap: Småland Upptecknat av: Gunnar Johansson
 Härad: Karwinska Adress: Finnsagård, Rottne
 Socken: Lövaby Berättat av:
 Uppteckningsår: 1947 Född år 1904 i Lövaby

När den nya tiden kom till bygden s. 1-14.

LuF 59.

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR M. 10487:1.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1
P.U.F. 59. När den nya tiden kom till bygden.

haga skifte infördes i Höpans by, där jag
bor år 1912. I Söraby by anekt. 1870. ¹⁷

I Borlanda by har laga skifte ännu ej
skett, bara äbodelning vid olika tillfällen
många gårdar emellan. T.ex. i Borlanda
Dusögård har de högarna och skogsmar-
ken tillsammans. Markarna äro hopsluttra-
de så ~~att~~ alla, de äro visst fem stycken,
har en bit var nästan överallt. Säljer
de skog så har en av deltagarna så
liten lott, jag tycker jag minns det är
1/80 del som han får. Från flera av
husen så äro bygda intill och om var-
andra att det fr en som ej känner till
det skulle veta vilken ladugård som
hör till den eller den gården.

Byastämmor förekommer här trakterna
rätt så allmänt och kallas "ällemans-
gille" eller "ällemanskolas" och förekom-
mer i Söraby by, i Portlands och Norraby
i Söraby socken. I Tjuseda by i Tjuseda socken,
I Stenkulla by i Tolg socken. I Åke och Skätt-
ryds byar i Dädesjö socken. m. fl.

Här i Höpaväs by i Söraby socken bröttrygs
byastämmans saken. 1930 och utan något
beslut härav, när turen kom till en hemmans-
ägare i Norregård så upplörde utan vidare
sammankomsten.

Byahandlingar, kartor, protokollböcker
m. m. fanns för hos kyrkovärden Gustaf
Pettersson i Norregård och nu äro de i sam-
ma gård hos hans måg Johan Karlsson.

Här i Höpaväs by har ej någon torskfrö-
ning eller tjurfröning bildats.

Jordbrukets förbättringar. Det var nog efter laga skiftets genouffrånande år 1912 som man kan tala om en allvarlig förbättring på jordbrukets område. Då började uppförande av boningshus och ladugårdar, utförande av stenbrytning och stensprängning på åkrarna samt en del nyodlingar, detta för att de visste hur de nya ågoopänsarna kom att se ut.

Umläggning av jordbruksdriften

För var det allmänt att man uppförde otar och stutar här i socknarna, liksom nog hela Småland, det ansågs vara det enda lönande på jordbrukets område. Detta började dock upphöra under 1900-1910, för att efter 1915 helt övergå till en ordnad mjölkproduktion

4

ACC. NR M. 10487:4

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Nu drad väetföljd.

Redan i början av 1900-talet började man använda den 7-åriga väetföljden.

Umeå för samtidigt började man använda nya jordbruksredskap. Umeå omkring 1890-1900

började man utbyta de gamla "grisaplogarna" som hade vanlig järnskiva mot plogar av tvärens fabrikat och hade vändskiva av stål. Och omkring 1920-25 kom de nya plogarna med tryckskivorna av glastvätt stål som luckrade jorden.

Omkring sekelskiftet började fjäderkarven ersätta den gamla "klösen" ett redskap med 5 eller 3 styva gäspetsbillar när det var 3 billar kallades den "trekroken"

Lövångar

De gamla lövångarna är nu helt ut tiden och ett utrens blott. Det var

i början av 1900-talet tills 1915 som de
föret lades ut till bete och så senare
kom skogen att växa.

Var: Löparås by i Söraby socken överste
Lövångaruss areal vida vad ikerarea-
len. 7 Finnergården som hade 4 gårdar
och hade 4 slätterängar med 6 ängslador
"ängalador", både ängarna hade de och
ladorna hade de gemensamt ihop.

Textilindustrin

Textilindustrin har gått tillbaka mycket
på de senaste 50-75 åren. Det tonas sig
att sitta och väva typ till klämlingar och
kostymmer. För skulle allt göras hemma,
Spinna ull, lin, lägar och "schäckstö", sy och
sticka, väva alla sorters typ och band, slå rep
och tånurar, riva potatis till stärkelse, brygga
dricka, bräna brännvin. För 100-150 år

6

ACC. NR M. 10487: 6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sedan t.o.m. säga bräda med handsåg.

Vidare hade jordbrukaren mycket med jorstring av varor mellan städerna och mellan bruket och hamnplatserna, samt skjutsa åt gästgivarvärdarna.

Böndernas härskning tog upp malen ur sjöarna och körde till "Klarv" = Klavesträva bruk, tackjärn och bräda därifrån till Kälmar, och så varor till handlarna på återresan. Det tog 4-5-6 dagar en sådan resa.

Industrien.

När industrien kom till Söraby bruket får vi nog söka oss tillbaka till 1908-1910, då en person vid namn Sven Karlsson byggde en gammal kvarn och benstamp och där började göra vöbler. Det var i Kottueskvarn och drevs med vattenhjul.

7

ACC. NR M. 10487:7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Numer är deuss söner ägare till Rottus
Snickerifabrik AB och sysselsätter cirka 40 man.

Den här har för övrigt varit upphov till
all möbelindustri i Söraby socken som
numera omfattar cirka 15 fabriker på
medan 5-40 arbetare, samt dessutom
måga prolekarverkstäder och bildhuggerier.
Vad detta betygt för samhällets utveckling
talar sitt tydliga språk.

Om annan industri som funnits i Söraby
socken kanske kan nämnas Norraby
bränneri och som drevs i rätt stor skala. Dit
körde bönderna sina potatislar och så
hade de med sig några korgar trävin
tillbaka, det blev ofta jämt byte, så det
blev delig lön för vret och vöda, att sätta
bräda jorden och stöda, när det blev så
lätt gångt.

Den första handelsboden kom till Söraby
Gården omkring 1880. Första då Nämndeman-
nen J. Johansson öppnade affär och efter
ditida sed brade att försälja: Socker, mjöl,
pressgjäst, salt sill, smör, träskor, bomullsgarn,
mollskin, rödfärg, trätjärn m. m.

När järnvägen Växjö - Åseda - Kullsfred
byggdes 1896 blev det två nya affärer: Rottne
station. Rottne blev namnet efter de gamla
socknarna Södra Rottne och Norra Rottne.
Dessa båda sammanslogs och namnet blev
Söraby.

Förändringar i byggnadssticket

Det gamla byggnadssticket vid storbecken
beträffar var rätt så egendomligt: Ett bostads-
hus till 1/8 utl. fick ej innehålla mer 1 rum
och två på första våningen och 1 rum och en
kökskammare på andra våningen.

9

ACC. N:R M10487:9

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Medan återrest ett bostadshus till $\frac{1}{4}$ mtl.
fick innehålla 2 rum och kök på första våningen
och 3 rum på andra våningen.

Och ett bostadshus till $\frac{1}{2}$ mtl. fick innehålla
4 rum och kök på första våningen.

Och en toparstuga fick ej innehålla mer
1 rum och kök på första våningen och utan
övernåing.

Takbektädnaden utgjordes först av trotsk,
i senare tid lades stichtak på, för att
anbringa 1880 - 1900 täcka med tegel ovan
stichtaket.

De gamla möblerna har mer och mer
blivit utbytta mot nya. I ett vardagsrum
brukade finnas 2 stora utdragsbänkar,
1 utdragssoffa med träbänk, 1 remsbord eller
slagbord, 1 drifpanje och ovanpå detta
ett litet bordskåp med bild av Martin Luthers.

eller också med bländdekoration, samt några stolar. De första tapeterna, utgjordes av papp för vilken någon ljusröd färg blivit påstänkt.

I köket fanns förut bara en öppen stekhäll, och här brukade man ställa en stor kopparsittel för att värma vatten i vid skåp och stovvätt, bryggkruka eller tvättstuga fanns ej. År 1901 murades köksspisen om, och kokspis insattes.

Vägarernas förändringar. Vägarerna har förändrats mycket bra sedan åren 1900-1910 och senare, de voro både krokiga, och spränga och backiga.

Öven åkdonen har förändrats sedan 1870-1880 talet. Då användes träbjulbärren med mycket höga bjul, en sort hade ungefär en meter höga bjul

dessa kärror kallades "kaffebrännare" au-
 tagligen på grund av att de åkande blevo
 riktigt anskakade på de dåliga vägarne.
 En annan sort av kärror hade hjul som
 voro cirka 1.40 höga, dessa kallades "himla-
 färdskärror" antagligen för sin höga kon-
 struktion (jag har en kärra av väje beva-
 rade). Även de s.k. arbetsvagnarne voro
 mycket primitiva, de kallades även "suspan-
 nare". Hjulgången var en tredjedel smalare
 än på vagnarne som kom senare, och
 de voro nog ej mer än hälften så breda
 som gammilhjulvagnarne. De första hade
 s.k. "stampaljustbässer", det var nar
 som voro blott 5-7 cm. långa en sådan
 i var änden av hjulavret. Hjulen på de
 första vagnarne hade skivor av 4-5
 småbitar spikade runt om "hjul-löten".

Nya nöjen och förtönelser

Nöjerna har också betydligt förändrats. Ända till ären 1915-1920 var det vanligt att man dans dans på logarna och även på löparns gamla dansbana. Virket till dansarna var skänkt av byborna, den var ej mer än $3\frac{1}{2}$ - 4 meter. Musikern brukade bestå av en ettadigt dragspel, eller viss sjång man till dansen. Till dragspelaren såmlades "spelpengar" i en mossa eller hatt, en tioöring på man brukade vara det vanliga.

Dansbanan var byggd i kanten av det stora bryttade gravfältet i Löparns, som alltid varit ungdomens samlingsplats. Där brukade idrottstävlingar av skilda slag förekomma såsom resa marta, lyfta jostveds stubbe, spricka trol, lyfta på lyftstenen i Löparns, bryta aru.

draga fingerknok, teka sista parat ut,
ta livtag, m. m.

I fråga om att hålla tidning, så fanns
föret bara en tidning för hela Låpsås by
som består av 14 bönder, men det var visst
ej riktigt alla som var med om iden. Senare
blev det 3-4 gårdar om en tidning. Tidning
en utkom en gång i veckan.

Förändringar i folkskoleundervisningen

De första skolorna här i Söraby voro mycket
primitive, mine morfar gick ej i skola i mer
än 3 veckor men var ändå en sk. skrivkarl
och utförde en hel del skrivelser. Mine mor
morbror gick i småskola på 1880-1890 talet,
småskolorna voro då inlyrda i någon
ödestuga, en tid i Finnagård, en tid i Britta-
torp, en tid på en gammal vield hos smeden
Peter Lindahl, detta rum hade blott ett

fönster åt norr, så en kan föreställa sig hur märkt det skulle vara.

Förändringar i de kyrkliga samfundena.

Närmare har kyrkobesöken mer och mer avtagit och det är ej blott här i Sötaby.

Förenhusföreningen har förändrats. Förn hölls de alltid hemma i byarna och gick i ordningsföljd gårdarna emellan, då var det alltid mycket folk på besöken. Senare kom de att hållas i sockenstugan, men det började komma allt mindre och mindre med folk, varför de åter har börjat att hållas i byarna, fast ej i ordningsföljd utan bara de som så önskar.